

שהוא כבר יום אחר (119).

הנאכלים ליום אחד מותר לאכלם גם בלילה שלאחר יום הקרבתם, לפי שהוא נחשב ליום אחד עם יום ההקרבה.

אם כן, יכול אף זה, פרשת "אותו ואת בנו" כן, לכך אני דורש: נאמר כאן "יום אחד", ונאמר במעשה בראשית "יום אחד". מה "יום אחד" האמור במעשה בראשית — היום הולך אחר הלילה שלפניו! שהרי כתוב "ויהי ערב ויהי בקר", תחילה ערב ואחר כך בקר, אף "יום אחד" האמור ב"אותו ואת בנו" — היום הולך אחר הלילה שלפניו!

גמרא:

רבי אומר: "יום אחד" משמע יום המיוחד! גא-ב ובמה יחודו? שהוא טעון כרוז! שהמוכר חייב להכריז אמה מכרתי! או בתה מכרתי! (121).

מכאן אמרו: בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו.

את זו דרש רבי שמעון בן זומא: נאמר במעשה בראשית "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד", ונאמר ב"אותו ואת בנו" "יום אחד". מעתה אנו דורשים: מה "יום אחד" האמור במעשה בראשית — היום הולך אחר הלילה שלפניו! שהרי כתוב "ויהי ערב ויהי בקר", תחילה ערב ואחר כך בקר, אף "יום אחד" האמור ב"אותו ואת בנו" — היום הולך אחר הלילה שלפניו!

תנו רבנן: את זו דרש רבי שמעון בן זומא: לפי שכל הענין של "אותו ואת בנו" כולו, אינו מדבר אלא בקדשים, שסמוכה היא פרשת אותו ואת בנו לפרשה המדברת בעניני קדשים, ובקדשים הלא הדין הוא שהלילה הולך אחר היום שלפניו (120), שהקרבות

הדרן עלך אותו ואת בנו

דומה לאכילת קדשים. אך ראה רבינו גרשום תמורה [שם] שנקט שהלילה הולך אחר היום גם לגבי שחיטת קדשים.

121. רש"י פירש שיחודו של היום הוא בכך שטעון כרוז, ובאופן נוסף פירש שיחודו בכך שצריך הרבה בשר, והצורך בכרוז נלמד מ"לא תשחטו" שדורשין אותו כאילו נאמר "לא תשחטו", וביאר הגר"א [בתו"כ] שהיה ראוי לומר "לא תשחט" שהרי האיסור רק על השני ולא על הראשון.

ורבינו חננאל ביאר שלומדים מדיני יום המיוחד שהוא שבת, לדיני יום המיוחד של ד' פרקים, שטעון כרוז כמו שמכריזין להבטיל את העם ממלאכה בערב שבת, וכן היום הולך אחר הלילה בשניהם.

לו, וראה לב אריה שרבנן לא חילקו בזה, שמא תהא התקנה לחוכא וטלולא.

119. במשך חכמה [ויקרא כד כח] כתב שזמן היום באותו ואת בנו תלוי בכל בהמה לפי המקום שבו נשחטה, ולפיכך אם שחט את האם במקום שעתה הוא יום, והבן נמצא במקום שכבר לילה יהא מותר לשחטו באותה שעה, כי אין שחיטתן באותו יום.

120. בתוספתא זבחים [ו ח] נאמר כלל זה רק לגבי אכילת קדשים וכן נקט רש"י [בתמורה יד א] ולכאורה מוכח מכך שאיסור אותו ואת בנו נובע מאכילת שניהם ביום אחד [כמבואר בהערת ההקדמה לפרק] כי לולי זאת יקשה למה הוצרך קרא ללמד שהיום הולך אחר הלילה, והרי אינו

פרק כסוי הדם

מתניתין:

דם מליקתן חייב בכסוי.

ונוהג בחיה ובעוף, אבל לא בבהמה!

ונוהג במזומן, בחיה ועוף הגדלים בבית ומזומנים לשחיטה בכל עת, ובשאינו מזומן, בחיות ועופות שאינם מזומנים לו אלא הוא צריך לצוד אותן⁽²⁾.

ונוהג בכוי, מפני שהוא ספק⁽³⁾ אם הוא חיה

החיוב של כסוי הדם, שמצוה מן התורה לכסות את דם השחיטה בעפר⁽¹⁾, נהג בין בארץ ובין בחוצה לארץ. בין בפני הבית, בזמן שבית המקדש היה קיים, ובין שלא בפני הבית.

ונוהג בחולין אבל לא במוקדשין! שעופות קדשים, כגון חטאת העוף ועולת העוף, אין

ואת בנו]. ולכן פירשו שהוצרך לפרש כן שלא נאמר כי כיון שנכתב בו "אשר יצוד" אין חיובו אלא כשאינו מזומן וצריך צידה. והרשב"א [תוה"ב ב"א ריש ש"ה] כתב בשם תוס' שנוהג אפילו במזומנים שהרי ריבתה התורה כי יצוד ציד, והביא ששינוי כן בברייתא להלן [פד, א]. אמנם רש"י כאן פירש ש"מזומן" הוא עוף הגדל בבית, והיינו שנקט כי גדר עוף מזומן הוא כמו בשילוח הקן שתלוי אם יש בעלות על העוף, [שהרי ביצים ואפרוחים נחשבים שאין מזומנים כשאינם בבית], ואינו שייך לנידון הברייתא לפטור עוף שהוא ניצוד בטבעו כאווזים ותרנגולים, שאין מחוסרים צידה מפני שאינם פורחים, ותוס' והרשב"א הבינו שנידון הברייתא הוא בחידוש המשנה, ואמנם שונה דין מזומן בשילוח הקן ממזומן בכיסוי הדם.

3. אף שבכל שחיטת בהמה וחיה יש ספק נוסף שמא במקום שחיטה היה נקב, וטריפה פטורה מכיסוי, ונמצא לכאורה שיש ספק ספיקא לפטור מכיסוי, מכל מקום אינו מתמעט מחיובו מ"אשר יאכל" שהרי שחיטה זו מתרתו באכילה מפני שהולכים אחר הרוב.

1. כתב הרמ"א [יו"ד כח, א] שהכיסוי הוא מצוה בפני עצמה, והשחיטה כשרה אפילו אם הזיד ולא כסה. והש"ך הביא דבריו בדרכי משה שאפילו הוא עצמו מותר לאכול משחיטתו, וכן כתבו הבי"ו והיש"ש [סי' יא].

והט"ז העיר שהרא"ש [סי' ד"ו] כתב שהכיסוי הוא גמר השחיטה, וביאר שהיא מצוה בפני עצמה אלא שהיא שייכת אחר מצות שחיטה כמו תפילין של ראש אחר של יד [וראה שם שחילק ביניהם לענין דיבור בין זה לזה].

ובמעדני יו"ט [סי' ו, אות ת] דקדק כן מדברי הרא"ש שלענין הכשר השחיטה ולענין הברכה היא נחשבת מצוה בפני עצמה אף שהיא גמר השחיטה.

וראה באבי עזרי [פי"ב משחיטה ה"א] שנקט כי לכולי עלמא הכיסוי הוא מדיני השחיטה, ולא נחלקו אלא אם מברך לפני הכיסוי, משום שיש בו גם מצוה נפרדת של כיסוי, ועיין עוד בהערה 6.

2. רש"י פירש שהוצרך להשמיענו דין זה משום שבשילוח הקן מצינו חילוק בין מזומן לשאינו מזומן, ותוס' הקשו עליו אם כן למה לא שנינו אותו בשאר הפרקים [בגיד הנשה ואתו

או בהמה, ולכן חייבים להחמיר ולכסות את דמו⁽⁴⁾.

ואין שוחטין אותו, את הכוי, **ביום טוב** כיון שביום טוב אין מכסין את דמו, כמבואר בסמוך, ולכן אין לשוחטו לכתחילה כדי שלא לבטל מצות כיסוי הדם המחויבת בכוי

מספק, כאמור לעיל⁽⁵⁾.
ואם שחטו את הכוי ביום טוב — **אין מכסין את דמו** באותו היום, מפני שיש בטלטול העפר לצורך כסוי הדם משום חילול יום טוב, ואין לחלל יום טוב לצורך כיסוי דמו, שאין מצוותו אלא מחמת הספק⁽⁶⁾.

וסבר שגם למסקנת הסוגיא טעם האיסור משום חילול יו"ט.

והרשב"א [בתוה"ד א א] הוכיח מכאן שאם אין לו עפר אסור לשחוט, וכן נפסק בשו"ע [כח כא]. וראה להלן [פח, ב] באיזה אופן נחשב שאין עפר.

6. **בביאור הגר"א** [סק"ב] כתב שמכאן מקור הדין שאין הכיסוי מעכב בשחיטה, וכמו שפירש"י [ביצה ח סע"ב] שאינו מעכב בשמחת יו"ט כי אין הבשר נאסר באכילה משום שלא כיסה את הדם.

ובגליון מהרש"א לשו"ע [שם, כא] הקשה למה אסור לשחוט במקום שאינו יכול לקיים כיסוי הדם, והלא מצינו במרדכי [ציצית, תתקמד] שמוותר בשבת ללבוש בגד של ד' כנפות בלא ציצית כיון שאנוס הוא על הציצית, [ולא נאמר בתורה שלא ילבשנו בלא ציצית, אלא רק חיוב להטיל ציצית וכשהוא אנוס פטור], והוא הדין בכיסוי שלא נאסרה השחיטה אלא נצטווה על כיסוי.

ובאבי עזרי [שם] כתב כי לשיטת הראשונים שכיסוי הוא גמר שחיטה, אף שאינו מעכב בהיתר הבשר, אין לשחוט כי אינו יכול לקיים את השחיטה בתיקונה. וכבר רמז לכך בגליון מהרש"א שציין לדברי הרמ"א שסבר כהרא"ש.

ובעונג יו"ט [סי' א] חילק, שבציצית גם אם לא ילבש את הבגד בשבת נמצא שאינו מקיים את המצוה היום, ולמחר הוא קיום אחר, ולפיכך

4. **הרא"ש** [סי' א'] הביא שרבינו יונה אמר שצריך לברך על כיסוי דם כוי, וראיתו ממה שאמרו [שבת כג, א] שאין מברכין על דמאי משום שהוא ספק דרבנן, ומשמע שעל ספק דאורייתא ככוי מברכין, וכן הביא הטור בשם **בעל העיטור**. ודחה הרא"ש שטעם זה רק מבאר למה אין מברכין על מצוה דרבנן זו כשאר מצוות דרבנן, כי לא תקנוה אלא מספק, אבל מצוה שעושה מספק אפילו היא דאורייתא יתכן שאין מברך עליה, כדי שלא יעבור מספק על "לא תשא". וכן נפסק בשו"ע שאין מברכים.

5. **רש"י** פירש שאין שוחטין כוי ביו"ט שמא טעון כיסוי, ומספק לא מחללין יו"ט אם שחטו. וכוונתו למבואר בביצה [ח, ב] שעפר הכיסוי הוא מוקצה, וכמו שאמרו שם שדעתו להכין אפר לכיסוי חיה ודאי ואין דעתו לספק. ולכאורה תמוה אם ניתן לכיסוי למה לא ישתמש בו לכל צרכו, ואם הוא ודאי מוקצה לספק הרי גם לודאי יחשב מוקצה, וראה שמירת שבת כהלכתה [כא, כ] שדימה דין זה לעצים העומדים להסקה שאינם נחשבים לא אוכל ולא כלי כי תשמישן לפעם אחת.

והגרעק"א העיר שפירוש רש"י אינו כמסקנת הסוגיא בביצה שגזרו בכוי משום התרת חלבו, וכן נפסק בשו"ע [או"ח תצח, יח] שאפילו באופן שאין חילול יו"ט אין מכסין. אך **הרא"ה** [כאן ובביצה ובבדק הבית, שם] נקט שאם יש אפר מוכן ואין חילול יו"ט יכול לכסות,

גמרא:

והוינן בה: דם מוקדשין מאי טעמא לא חייב בכסוי? (7)

אילימא משום דרבי זירא. דאמר רבי זירא: השוחט — צריך שיתן עפר למטה מהדם! דהיינו, שלא ישחוט על קרקע קשה אלא ישים על הקרקע קודם השחיטה עפר רך (8), ועפר למעלה כדי לכסות בו את הדם, שנאמר "ושפך את דמו — וכסהו בעפר", ודרשינן: "עפר" לא נאמר שיהא משמע שרק מלמעלה יהא הדם מכוסה בעפר, אלא

"בעפר", דמשמע שהדם יהא עטוף מכל צדדיו בעפר. מלמד: שהשוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה!

והבא, בדם המוקדשין, לא אפשר ליתן עפר מלמטה, שהרי סדר הקרבת קרבנות העופות הוא שמולקין אותם ומזים את הדם, וממצים את הדם שבצוארם על קיר המזבח, ואם כן היכי ליעביר?

ליתב עפר על קיר המזבח קודם מצוי הדם, וליבטליה לעפר שם, והיינו שיקבענו לעפר שם כדי שישאר כך לעולם, הרי קמוסיה

ממעט נחירה אלא אם אינה מתרת באכילה, ומשמע כי אף אם נאמר "שחיטה" נכללת בכך מליקה המתרת. ויתכן שדברי תוס' כדעת רבי שמעון שגדר השחיטה תלוי רק בהיתר אכילה, ומליקה אינה מתירה, כי ההיתר לכהנים הוא מדיני הקרבן, [ראה באתון דאורייתא [כלל א] שהאריך בזה] ולכן הוצרכו לומר שלא נאמר "שחיטה" בכיסי הדם.

ובאור שמח [פי"ד משחיטה] כתב שאילו נאמר "שחיטה" לא היתה מליקת קדשים נכללת בזה, שהרי שחיטה פוסלת בו, וכיון ששחיטה אינה מחייבתו בכיסי אי אפשר לחייבו מצד "מליקתו כי היא שחיטתו" ולכן נקטו תוס' שלא נאמר "שחיטה" בכיסי, וראה קהילות יעקב [סי' יא] ולהלן [פה, א] נוסף עוד.

8. תוס' הביאו דברי רש"י לעיל [לא, א] שעפר למטה טעון הזמנה בפה, והש"ך [סקי"ב] כתב שאין צורך בהזמנה אלא למצוה מן המובחר, אולם בתבואות שור ביאר שכוונת רש"י שלא שייך מעשה כיסוי מלמטה אחר שחיטה שכבר נשפך הדם, ובהכרח הכוונה רק להזמין את העפר, ולזה אין צריך מעשה. ותוס' נחלקו עליו וכתבו שאם "יש שם עפר

אין איסור ללבשו ולהכניס עצמו בחיוב ובאונס, אך בכיסי אם לא ישחוט היום יוכל לקיים למחר את הכיסי, ונמצא שבשחיטת יו"ט מבטל מצוותו. וראה בקהילות יעקב [ב"ב י, מנחות כג].

ולהלן [פז א] נוכיח כי כיסי הדם אינה מצוה שחלה רק על הגברא אלא עצם הדם מחייב בכיסי, אף שאינו מתקנו לצורך האדם, ואם כן אף שהוא אנוס ונפטר מחיובו לכסות לא מתקיים חיוב תיקון הדם. אך ציצית מזוזה ומעקה הם חיוב שחל על האדם לתקן את הבגד והבית לצרכו, וכשהוא אנוס לא חל החיוב, וראויים הם לצרכו גם ללא מצוותו.

7. תוס' ביארו שהנידון בסוגיין גם על חטאת העוף שנמלקת, ואף שאין בה שחיטה, כיון שמתירה באכילה לכהנים צריך מקור לפוטרה מכיסי, שלא נאמר בו "שחיטה" אלא "שפיכה", והריטב"א כתב שקדשים מליקתן זו היא שחיטתן, ובכיסי לא נאמר אשר ישחט אלא אשר יאכל, וכל הראוי לאכילה מתחייב בכיסי.

אולם רש"י לעיל [זו, א ד"ה פטור] כתב שלדעת רבי מאיר בסמוך [פה, א] כיסוי נלמד משחטי חוץ שנאמר בהם "שחיטה", אך אינו

קיר המזבח?! [אך אילו היה מבטל את העפר שם, לא היה חוצץ לפי שהעפר בעצמו היה נחשב כמזבח], וכיון שאין אפשרות לקיים מצות כסוי הדם בעפר מלמטה, פטור הוא לגמרי מכסוי הדם, אפילו מלמעלה.

ומקשינן: נהי דלמטה לא אפשר לקיים מצות כסוי הדם במוקדשין, אבל למעלה, הרי אפשר לכסותו בעפר [מבלי שיבטל שם את העפר, ולא איכפת לן שאינו מבטלו, שהרי העפר שמלמעלה אינו חוצץ בין הדם למזבח] ואם כן ליעביד כסוי?

אבנין של המזבח, ואין להוסיף על מדות המזבח⁽⁹⁾, דכתיב

שאמר דוד המלך לשלמה בנו "הכל — בכתב מיד ה' עלי השכיל"! שנאמר לו בנבואה כל צורת מלאכת בית המקדש ומידותיו, ואין לשנות מהם.

ואילו אם לא ליבטליה לעפר שם, אלא יתן העפר על המזבח על מנת ליטלו לאחר מכן⁽¹⁰⁾ [ועל ידי כן לא יחשב העפר כחלק מהמזבח, וממילא לא נוסף על מדתו], אם כן העפר הזה קא הוי חציצה בין הדם של הקרבן למזבח, והרי צריך שהדם יתמצה על

9. פירש"י שמוסיף בגובהו, והיינו בדם חטאת העוף הניתן על היסוד או עולת העוף שניתן על הסובב, אך על גבי המזבח אין נתינת דם, ובסמוך לגבי חציצה פירש"י שחוצץ בין הדם לקיר המזבח, וגם תוס' בזבחים [סב, א ד"ה אף] נקטו שני האופנים, וראה רש"ש כאן.

ולכאורה מוכח מסוגיין כי העפר חוצץ אף בפני דם שאינו צריך ליגע במזבח [אלא רק להכנס באוירו, כמבואר בזבחים טו, א] וכמו שמים בתחתית מזרק חוצצים מהמזרק וכן התחתית עצמה מפסקת מהמזבח [ראה זבחים עז, א פז, א], וכן מוכח שדם אינו חוצץ אף אחר שיבש, כיון שבטל למזבח, ואינו נחשב מוסיף על המזבח כי אין בו ממש.

עוד יש להעיר כי בביטולו למזבח לכאורה בטל ממנו שם עפר, ואיך יועיל לכיסוי, ומוכח שאין צורך שיהיה על הכיסוי שם עפר, אלא כל שהוא ראוי לכיסוי במציאות אף שבטל שמו, כשר לכיסוי, והעיקר שראוי מין עפר שמגדל צמחים וכדלהלן [פח, א].

10. במקור ברוך [ח"א כג] כתב מסברא שעפר התחתון בכיסוי צריך שישאר במקומו בקביעות,

הרי כאילו נתן הוא את העפר, והוסיף בשטמ"ק [אות ג'] כי כיון שנתן את הדם על העפר, כאילו נתן הוא את העפר. ולדעתם צריך מעשה כיסוי גם למטה, אלא שאין צורך לעיל שצריך "הזמנה" היינו בקרקע קשה שטעונה חרישה כדי שיהיה שם עפר תיחוח.

וביראים [תלח] כתב שאפילו עפר תחוח צריך שינעורנו ויזמיננו, והיינו שצריך לעשות מעשה בגוף הכיסוי, ויכול לעשותו גם ב"כולה בקתא" כדלעיל, כי העיקר הוא בהכנה בידים לכיסוי ואין צריך שיעשנו בשעת השחיטה.

ובבית הלוי [ח"ב יד] כתב שלדעת רש"י בהכרח שגם העפר למטה הוא חלק מהמצוה ולכן הוא טעון הזמנה בפה, אך לדעת תוס' שדי בעפר תחוח המונח שם, הרי יתכן שאין זה אלא תנאי, וכמו שמצות טבילה מתקיימת רק כשאין חציצה על הטובל, אך עצם הסרת החציצה אינה מצוה, כך מצות הכיסוי שהיא בעפר למעלה מתקיימת רק בדם שנשפך על עפר שתחתיו, [אך לפי המבואר בשטמ"ק גם לדעת תוס' הכיסוי הוא חלק מהמצוה, שהרי צריך שיתן בעצמו, אלא שדי שהמעשה יעשה בדם ולא בכיסוי].

וכך אמנם מצינו, שבמקום שאי אפשר לקיים מצות כסוי למטה מכסים, לפחות, מלמעלה.

אפשרות לכסותו, שהרי דם הבהמה מכסה עליו ונתבטלה המצוה⁽¹¹⁾.

מי לא תניא: רבי יונתן בן יוסף אומר: שחט חיה, ואחר כך שחט בהמה, ודם הבהמה [שאינו חייב בכסוי] נשפך על דם החיה – פטור מלכסות את דם החיה, לפי שאין

אבל אם שחט בהמה, ואחר כך חיה⁽¹²⁾, חייב לכסות את דם החיה מלמעלה ואף על פי שמלמטה לא כיסה את דם החיה בעפר [שהרי נתן דם החיה על דם הבהמה!]⁽¹³⁾

ומה שצידדה הגמרא שאין צריך לבטלו, היינו שאין צריך לבטלו בפירוש אך צריך שישאר במקומו ולא יהיה עתיד לפנותו. [והוכיח כסברתו מדברי האור זרוע [שצו] שאין מכסין בשלג כי סופו להעשות מים ויתבטל הכיסוי, ע"ש].

ונקט שמין במינו אינו חוצץ רק במצוה, וכיון שהמצוה בכיסוי היא רק בשעת מעשה הכיסוי נמצא שאחר כך אין דבר המחבר ולא מועיל כלל זה שאינו חוצץ, כי נעשה כנותן עפר שעתיד לפנותו.

11. רש"י כתב שפטורו משום שדם הבהמה למעלה ומה יכסה, וביאר הפמ"ג [שפ"ד ס"ק יט] שכוונתו כי אפילו אם מין במינו אינו חוצץ, מכל מקום מכוסה הוא ונדחה מכיסוי כמו בכיסוהו הרוח, והוכיח מכך כי אפילו אם כסוהו בדבר שאינו מכסה – דהיינו במינו – פטור מלכסות.

12. הב"ח כתב שדוקא אם שחט חיה ע"ג בהמה חייב בכיסוי, אך אם שחט על גביה עוף פטור כי דם עוף מועט. וראה ש"ך [ס"ק כ] וט"ז [ס"ק י] ופמ"ג שהאריכו להסיק על דבריו ולברר שיטות הראשונים בזה.

והפלתי [ס"ק ה] ביאר שאין אומרים בשני דמים אלו את הכלל "מין במינו אינו חוצץ", כיון שדם חיה חייב בכיסוי ודם בהמה פטור, ונחשבים כשני מינים. ובהגהות הנצי"ב לשו"ע [מכון ים] העלה מכך כדברי תוס' בכורות [ט, א] שחלוק דין מין במינו לענין חציצה מלענין ביטול, שהרי להלן [פז, ב] אמרו שאין מבטלין זא"ז משום מין במינו.

והט"ז עמד על השמטת הרי"ף והרא"ש לדין זה של שוחט חיה על גבי בהמה, ובמאירי כתב שהנידון הוא מצד תערוכת דם שחייב כיסוי בדם הפטור, ומשערין אותם כמו דם במים, וראה בפרי תואר ובבכור שור ובתבואות שור [ס"ק כד] שדנו אם שייך תערוכת בדם שלא ערכוהו בידים, ובשבט הלוי [ב, ריח] הסיק שזה הטעם שהשמיטו הפוסקים דין זה.

ובאופן נוסף ביאר הפלתי, שאמנם אינו חוצץ, וכשדם בהמה למעלה גזרו משום היתר חלבו, שיאמרו חיה הוא ולכן כסוהו, והוכחת הגמרא שמועיל כיסוי גם כשדם בהמה למטה, היא כדברי האומרים מין במינו חוצץ [ראה תוס' סוכה לז, א ד"ה כ].

13. הלבוש [סעיף יד] כתב שחיובו לכסות הוא רק באופן שיש למטה עפר תיחוח ולבסוף יבלעו בו דמי הבהמה והחיה, אך כשאין עפר תיחוח צריך לגוררו ולתת עפר תיחוח, והש"ך [סק"כ] כתב שאף אם אין עפר למטה יכסה, כי מה שאפשר לעשות בכיסוי עושים.

ובמקור ברוך [ח"א לג] כתב כדרכו שבכיסוי צריך שישאר העפר למטה בקביעות

וכן הוכיח בדברי חמודות [אות כח] מסוגיין, שהרי לדברי הלבוש אין ראייה מדין זה לדם שעל המזבח, כי כאן יש כיסוי למטה כשיבלע בעפר תיחוח.

הכסוי שמלמטה מעכב בו הואיל ודם החיה היה ראוי לכסוי מלמטה, שהרי יכול היה ליתן עפר על דם הבהמה קודם שחיתת החיה, ולכן לא אמרינן שבגלל העדר הכיסוי מלמטה תתבטל לגמרי ממנו מצות הכסוי, ולא יצטרך לכסותו אפילו מלמעלה. אבל בדם המוקדשין, שמעולם לא היה ראוי לכסוי מלמטה, הרי הכסוי שלמטה מעכב בו. שמכיון שלא היה ניתן לקיים בו מעולם את מצות הכסוי מלמטה — נתבטלה לגמרי מצות הכסוי! ולכן שנינו במשנה שאין כסוי הדם נוהג במוקדשין.

ומקשינן: וליגרריה לדם הקרבן מעל המזבח, לאחר שניתן עליו ונעשתה מצותו, ויתננו לדם למטה מהמזבח על הקרקע וליכפיה, ויקיים בו מצות כסוי הדם?

מי לא תנן: דם הניתז בשעת השחיטה למרחוק ודם שעל הסכין של השחיטה — חייב לכסות! אלמא, דגריר את הדם מעל הסכין⁽¹⁵⁾ [כדי לכסות את הדם גם

הרי, שאם אי אפשר לכסות מלמטה מכסים על כל פנים מלמעלה, ואם כן למה לא יכסה גם את דם המוקדשין מלמעלה?!

ומשנינן: התם, כדרבי זירא. דאמר רבי זירא: כל מנחה הראוי לבילה, דהיינו שאין בכלי שבוללים בו את המנחה יותר מששים עשרונות סולת [שער הכמות הזאת ניתן לבלול את הסולת והשמן יחד בכלי אחד] אין בילה מעכבת בו! שאפילו אם למעשה לא בלל את הסלת עם השמן כשרה המנחה הואיל וראויה היא ליבלל. וכל שאינו ראוי לבילה, במנחה שיש בה יותר מששים עשרונות סלת, שאין הסלת והשמן שבה יכולים להיות נבללים היטב — בילה מעכבת בו! דהיינו, שהמנחה פסולה, כיון שאינה ראויה לקיים בה מצות בילה⁽¹⁴⁾.

וגם בעניינינו אפשר לתרץ כך. שאין להקשות מדין "דם חיה על דם בהמה" שחייבים לכסותו מלמעלה. כי שם אין

למצוה המשלימתה די שיהא ראוי לעשותה אף שאינה נעשית בפועל. וראה שאגת אריה [לז].

15. רש"י [ד"ה דם] נקט שקושיית הגמרא מדם שעל הסכין, והעיר הגר"א שדעתו כהרא"ה שדם הניתז אינו טעון גרירה. והריטב"א ביאר שדעת רש"י כי דם שעל הסכין אי אפשר לכסותו במקומו ולתת עפר למטה, אך דם הניתז אפשר לכסותו במקומו.

ובפשטות כוונתו שדם הניתז היה ראוי לתת קודם את העפר למטה, אך דם שעל הסכין אי אפשר לתת שם עפר קודם השחיטה [או מפני שאי אפשר לחשוט עמו, או משום שדין הכיסוי רק אחר שחיטה, וכנ"ל] ונמצא שלא שייך כיסוי אלא עם גרירה, ובהכרח שדי בראוי לגרירה אף

ובבית הלוי [שם] העיר שמשמע מהשקלא וטריא כי העפר למטה אם ראוי ליתנו אינו מעכב, אך לכתחילה צריך ליתנו כמו שצריך לכתחילה לבלול, ולכאורה לשיטת תוס' [כדרכו] שאין עפר למטה חלק מהמצוה, הרי גם לכתחילה די שיהא ראוי לעשותו כמו שבטבילת בית הסתרים די שיהא ראוי לביאת מים אף שאין המים נכנסים בו. וכבר ביארנו שגם לתוס' הוא חלק מהמצוה שנעשית בדם.

14. בארצות החיים [כו, ד] ובעמק יהושע [סי' ג] כתבו שכלל זה נקבע רק במצוה שתלויה במצוה אחרת, כגון כיסוי הדם בעפר שלמטה שאינו מצוה שמתקיימת בפני עצמה, אלא כך כשיש גם עפר למעלה, וכיון שהיא טפילה

מלמטה⁽¹⁶⁾] ומכסי ליה, ואם כן, הכא נמי נגרור הדם מהמזבח לקרקע, ונכסי ליה! (17)

אין צריך גרירה. ותוס' לשיטתם שעפר אין צריך הזמנה וטעון גרירה].

אך אין לבאר להיפך, שדעת הרשב"א שצריך לגוררו כדי לקיים חלק מהמצוה, ואילו הרא"ה סבר שרק תנאי הוא ולשם כך אין צריך לגוררו, שהרי הרשב"א לעיל [לא, א] נקט שהעפר למטה אינו צריך הזמנה, ואילו הרא"ה להלן [פח] נקט שצריך הזמנה, והזמנה אינה נצרכת אלא לקיום מעשה המצוה, ונמצא שסותרים דבריהם כאן. וראה תועפות ראם [תלח, יח] שדן בזה.

17. תוס' [ד"ה שחט] הקשו למה בדם חיה על בהמה לא יגרור את התחתון, וכן בבהמה על חיה למה נפטר מכיסוי והרי יכול לגרור את העליון. וכבר תמה התבואות שור [ס"ק ט"ז] שהרי כשדם הבהמה למעלה דינו ככסהו הרוח שאינו חייב לגרור כשהוא מכוסה, והעלה מכך שרק אם נתכסה בדבר המכסה מועיל לפוטרו [או שקושיית תוס' היא על עצם דין כסהו ברוח] וכבר הבאנו שהפמ"ג דקדק מרש"י שכל כיסוי פוטרו.

ועל קושייתם שיגרור את דם הבהמה מלמטה, תירץ הרשב"א במשמרת הבית שמדובר בדם שלא נקרש ואי אפשר לגוררו כי בש"ך ס"ק כ] אך באמת אם נקרש צריך לכסות [וראה דברי חמודות אות כח שהשוה דבריו עם הלבוש שצריך עפר תיחוח]. והרא"ה נחלק וסבר כי גם כשנקרש קודם שחיטת החיה פטור מגרירה כי היה ראוי לכיסוי כשנשפך.

וכן ביאר הגר"א את דברי רש"י שאי אפשר לגרור דם מעל גבי דם, ונחשב כראוי לכיסוי כי יכל לתת עפר על דם הבהמה לפני ששחט את החיה. וטעמו כפרש"י להלן [פ"ד, ב ד"ה חייב] שהכיסוי הוא דין בשחיטה, ותלוי אם הוא ראוי

שלא גרר ולכן נחשב ראוי לכיסוי, ונמצא שרש"י חולק על הרא"ה, כי לדעתו דם הסכין טעון גרירה בפועל משום שאינו עומד לינטל.

16. הרשב"א [תוה"ב ב"א ש"ה] כתב שהשוחט ולא נתן עפר למטה, גורר את הדם ומכסהו כדין דם שעל הסכין, והשיגו הרא"ה בבדק הבית שרק דם שעל הסכין טעון גרירה כי עתיד לינטל משם, אך על הקרקע מכסהו במקומו, וכן דין דם הניתז שאינו טעון גרירה. כי היה ראוי לבילה בשעה שניתז, ושוב אינה מעכבת בה. וכן דקדק הגר"א [סקי"א] מלשון רש"י [ד"ה דם] וכדלהלן.

והרשב"א במשמרת הבית כתב שגם דם הניתז טעון גרירה, ואילו לכתחילה סומכים על הכלל של כל הראוי לבילה לא היה צריך ליתן עליו עפר לא מלמעלה ולא מלמטה, כי בשעה שהדם שותת ראוי הוא לכיסוי מלמעלה ומלמטה, ודקדוק הגמרא שטעון גרירה הוא מהלשון "חייב לכסות" שלא אמרו "נותן עליו עפר". ולשון זו נאמרה גם על דם הניתז. וגם עיקר קושיית הגמרא על דם קדשים היא מדם הניתז שדומה לדם שעל הקרקע המזבח, שהרי לדברי הרא"ה אינו דומה לדם הסכין שעתיד לינטל, משא"כ במזבח שינוח על גביו ואינו טעון גרירה.

ובפשטות נראה שנחלקו אם העפר מלמטה הוא חלק ממצות הכיסוי, ובדיעבד אין צורך לגוררו כי די שהיה ראוי לכיסוי, או שדינו ככסהו הרוח בדבר שאין ראוי לכיסוי, שפטור. אך אם הוא תנאי במצות כיסוי שיהיה עפר למטה, כיון שלא היה אלא דם לא התחילה מצוותו וצריך לגוררו, שהרי הוא בא לכסותו כדינו, וזה חלק ממצוותו. [ורש"י לשיטתו שצריך הזמנה בפה למצוות כיסוי, ולכן בנייתו

שחיטה [מליקה] ראויה, שהרי הקרבנות נאכלין לכהנים [בחטאת העוף].

ומקשינן: **ולפרקינהו**, הרי אפשר לפדות TG-א אותם לאחר שחיטה מן ההקדש, ויהיו מותרים באכילה⁽¹⁾, **ולכפינהו** שהרי עתה נתברר למפרע ששחיטה ראויה היא, והדם חייב בכסוי?

ומתריצין: אין פודין קדשים לאחר שחיטה משום **דבעינן העמדה והערכה** בשעת פדיה, שיעמיד את הבהמה לפני הכהן כדי שיעריכנה. ואחר שחיטה, שאין הבהמה יכולה לעמוד, שוב אי אפשר לפדותה⁽²⁾.

ומתריצין: **אי בעופות של קדשי מזבח**,⁽¹⁸⁾ שמקריבין אותם במזבח — **הכי נמי** שחייבין בכסוי! והיינו, שגורר את הדם מהמזבח למטה, ומכסה שם. אלא, **הכא** במשנתנו **במאי עסקינן** על אילו מוקדשין שנינו שדמן מוקדשין פטור מכסוי הדם — **בקדשי בדק הבית!** שהקדיש אותם על מנת שימכרו וישתמשו בדמים לצורך בדק בית המקדש. ועופות אלו אסורין בהנאה כל זמן שלא נפדו, ואם שחטן הרי היא "שחיטה שאינה ראויה", שאינה מתרת באכילה, ואין עליה שם שחיטה, ולכן אין הדם טעון כסוי. [מה שאין כן בקדשי מזבח שנחשבים

[ורש"י נקט שאינו חייב לפדותן, אלא כיון שיכול לפדותן ולהתחייב, אי אפשר לומר שאינו נוהג בהן] ועוד הקשו שאם פודין אינם בכלל מוקדשין [וקושייתם לשיטתם שהכסוי הוא דין בדם, אך לדעת רש"י החיוב תלוי בשעת שחיטה, וכיון שנפדה אחר שחיטה נחשב חיוב כסוי [במוקדשין] ולכן ביארו שהקושיא שיתחייב בכסוי קודם פדיון כיון שטופו לפדותו מפני הפסד קדשים. ורש"י לא יכל לפרש כן, כי על ידי האפשרות לפדות נחשבת רק כשחיטה ראויה, אך אינו יכול לאכול הבשר ולדעת רבי שמעון עיקר החיוב תלוי בהיתר אכילה.

2. **הרמב"ן** ביאר שבשעת שחיטה אינה נחשבת כעומדת להפדות, שמא לא תפרכס כשיעור העמדה והערכה, לפיכך כל זמן שהם הקדש פטור מכסוי, ואחר שפדאן חייב לכסות אך אינן בכלל מוקדשין.

ומשמע מדבריו שהחיוב תלוי בשעת כסוי, ודי בכך שיעשה ראוי לאכילה אחר שחיטה, ואילו לעיל [כ, ב] נקט שחיוב אותו ואת בנו תלוי אם השחיטה עצמה מתרת באכילה. ולדעת

לכיסוי בשעת שחיטה. אך תוס' סברו שצריך שיהא ראוי לכיסוי אחר השחיטה, כי הוא דין בדם ותלוי בשעת שפיתתו. וכיון שאין גרירה מעל גבי דם שוב אינו ראוי לכיסוי.

18. רש"י ביאר שהכוונה לחטאת העוף, ולעיל [פא, ב] לגבי איסור אותו ואת בנו] נחלקו אם גם עולת העוף נחשבת כאכילת מזבח לעשות את השחיטה כשחיטה הראויה לאכילה, וכאן לא נקט רש"י אופן זה, כי רק לרבי מאיר שהמחייב בכסוי הדם הוא כמו באותו ואת בנו [שהחיוב על עצם השחיטה], לכן די שתתיר באכילת מזבח, אך לרבי שמעון שהמחייב בכסוי הדם הוא היתר האכילה שנאמר "אשר יאכל", הרי רק אכילת אדם [כחטאת העוף] מחייבת, ולא אכילת מזבח של עולה, שאינה מועילה אלא לחיוב אותו ואת בנו, שתלוי רק בשחיטה ראויה ולא בהיתר אכילה.

1. רש"י פירש שקושיית הגמרא שאחר פדיון יהיו מותרים באכילה ויתחייב בכיסוי. ותוס' הקשו מניין שצריך לפדותו כדי להתחייב בכיסוי,